

Nacka tingsrätt
Mark- och miljödomstolen
Box 1104
131 26 Nacka Strand

Angående ansökan från Sand & Grus AB Jehander om tillstånd till grus- och bergtäkt med masshantering samt hamn- och vattenverksamhet på fastigheterna Lötén 1:5, Munsö-Bona 1:2 m.fl. i Ekerö kommun

Sveriges geologiska undersökning (SGU) har den 9 december 2014 erhållit rubricerat ärende för yttrande. Med anledning härav vill SGU framföra följande:

SGU är förvaltningsmyndighet för frågor om landets geologiska beskaffenhet och mineralhantering. SGU ska bidra till att skapa goda förutsättningar för ett hållbart nyttjande av landets mineralresurser. SGU är ansvarig myndighet för grundvatten, för miljökvalitetsmålet ”Grundvatten av god kvalitet” och därtill hörande mål rörande naturgrus. SGU utgår vid sina ställningstaganden bland annat från sitt miljömålsansvar. SGU har också i uppdrag att främja ett hållbart samhällsbyggande. Det innebär bland annat att geologiska naturmaterial används på ett effektivt och hållbart sätt.

SGUs bedömning

- Utbudet av naturgrus bör begränsas i Stockholmsregionen för att påskynda omställningen från naturgrus till krossat berg. Under en begränsad tid kan dock uttag av naturgrus tillåtas från det aktuella täktområdet.
- Det är bra och viktigt att en hamn etableras för att få tillstånd en fungerande infrastruktur för de schaktmassor och entreprenadberg som genereras vid bygget av Förbifart Stockholm.
- Berggrunden i täktområdet lämpar sig inte för betongtillverkning på grund av för hög glimmerhalt.
- Det är viktigt att regionala och lokala myndigheter i Stockholmsområdet planerar för bergområden med lämpliga transportvägar som kan nyttjas för bergtäkt.

Grunden för SGUs bedömning

Miljömålen och materialförsörjningsplanering

I bilaga C redogörs för miljömålet Grundvatten av god kvalitet och utvecklingen av naturgrusleveranser. Fram till 2009 fanns ett delmål om att högst 12 milj. ton naturgrus skulle användas per år 2010. Detta var dock bara ett delmål på vägen mot generationsmålet att naturgrus endast ska användas när ersättningsmaterial saknas. Detta är nu också formuleringen i såväl miljöbalken som i preciseringen om

naturgrus i miljömålet Grundvatten av god kvalitet. Även de regionala målen var delmål och satta i relation till det nationella målet.

I SGUs publikationerna Grus, sand och krossberg framgår att leveranserna av naturgrus i Stockholms län från 2009 fram till 2013 har i stort sett varit oförändrad.

<i>År</i>	<i>Levererat naturgrus i milj. ton</i>
2009	1,66
2011	1,89
2012	1,76
2013	1,70

Ett kraftfullt styrmedel vid omställningen från naturgrus till krossberg är tillståndsgivningen. Så länge det finns naturgrus att tillgå så kommer det att användas.

En framtida brist på naturgrus kommer givetvis öka trycket på att öppna nya bergtäkter och få tillstånd en produktion av så kallad helkrossad ballast för betong och en maskinsand. Det viktiga för Stockholmsregionen är nu att planera för områden som kan nyttjas för bergtäkter gärna med hamnanslutning. Det kan vara en stor utmaning med tanke på alla motstående intressen och konkurrensen om marken.

Grus- och bergförekomster samt användningsområden

Det är finandelen, material < 4 mm, som är svår att ersätta vid övergången från naturgrus till krossberg. SGUs dömning är att en ansenlig del av isälvs materialet i den aktuella förekomsten är relativt grovt - stenigt sandigt grus. I ansökan finns ingen uppskattning av hur materialsammansättningen är i de områden som är tänkt att brytas. Är materialet för grovt behöver större mängd brytas för att komma åt sandfraktionen. SGU anser att naturgrusets grovfraktionen inte skall krossas utan i den mån den förekommer skall användas till specialområden såsom prydnadssten, laxtrappor etc.

SGUs bedömning utifrån egna undersökningar av de bergarter som förekommer i täktområdet är att dessa glimmerrika metasedimentära gnejser inte är optimala som ersättningsmaterial för de användningsområden som täktens grusprodukter levereras till. Det kan inte uteslutas att man i framtiden via vindsiktning, nya betongrecept, ny kunskap m.m. kan nyttja detta bergmaterial för sådana användningsområden.

Därför är i dagsläget SGUs bedömning att det kan vara befogat att under en begränsad tid även ta ut grusmaterial från täktområdet, i synnerhet då täktens lokalisering med närhet till Stockholm och med tillgång till hamn, kan anses vara strategisk för samhällets behov.

Entreprenadberg

Byggprojektet Förbifart Stockholm kommer, vilket sökanden anger, generera stora mängder entreprenadberg. Enligt Trafikverket tas under byggtiden (ca 10 år) ut mycket stora entreprenadbergsvolymer (uppskattningsvis 20 miljoner ton). För att minimera miljöbelastningen kommer det material som tas ut från tunnlarna levereras via båttransporter vidare mot hamnar med möjlighet för mottagning av

ballastmaterial. Dessa hamnterminalplatser är idag ännu inte fastställda men utan ett flertal sådana lokaliseringar kommer byggprojektet bli oerhört svårt att genomföra utan att förändra ingångna överenskommelser. En ny hamn på Ekerön får ur detta perspektiv ses som en mycket viktig investering för materialhanteringen i Stockholmsregionen.

Huruvida detta bergmaterial kan användas som ersättningsmaterial för t.ex. betong är i dagsläget svårt att uttala sig om. Enligt SGUs lokala berggrundskartor domineras berggrunden inom området för Förbifarten av metasedimentära gnejser, yngre graniter, urbergartsgnejser och basiska bergarter. För vägändamål tyder SGUs bergkvalitetsundersökningar i området på att dessa bergarter är lämpliga, bitvis kanske till och med bättre än det material som bryts i tåkten vid Löten. Som tidigare påpekats ovan är metasedimentära gnejser inte optimala som ersättningsmaterial för naturgrus till betongballast på grund av höga glimmerhalter. Vidare är de yngre graniterna i Stockholmsregionen ofta urananrikade vilket gör dem olämpliga som ballast för husbetong.

Riskbedömning av hamnanläggning

Sedimenten bör undersökas med avseende på föroreningsgrad i syfte att kunna bedöma hur stor risken är för föroreningsspridning från dem vid eventuell muddring och hamnutbyggnad samt kommande hamnverksamhet. Av den anledningen bör de sediment som eventuellt berörs kartläggas, beskrivas, provtas och analyseras enligt bifogat PM, i vilket det även framgår vilka metaller samt organiska föroreningar som bör analyseras.

Grundvatten

Aktuellt verksamhetsområde ligger inom grundvattenförekomsten Ekerö-Munsö (SE658611-160314). Denna har, som också tas upp i handlingarna, miljökvalitetsnormer som är God kemisk grundvattenstatus 2015 och God kvantitativ status 2015. Vattenmyndigheten har bedömt att det inte finns någon risk för att dessa normer inte ska vara uppfyllda till 2021.

SGU saknar i underlaget ett resonemang kring påverkan på eventuellt närliggande brunnar för enskild vattenförsörjning eller energiförsörjning och det influensområde som kan uppstå i samband med brytning under grundvattenytan. För brytning i berg under grundvattenytan anser SGU att det är viktigt att det i handlingarna ingår information om berggrundens huvudsakliga sprickriktning, flödesstorleken på en eventuell grundvattenbortledning, planerad avsänkning och influensområdet av grundvattensänknningen.

Enligt SGU:s Brunnsarkiv finns det dricksvattenbrunnar i närheten av det planerade täktområdet. Brunnsarkivet är inte heltäckande, det kan finnas bergborrade brunnar som inte är inlagrade i Brunnsarkivet. Brunnsarkivet innehåller heller inte grävda brunnar, vilka är mer känsliga för avsänkning än de bergborrade. Det är därför viktigt med en brunnsinventering i området för att kontrollera om några brunnar finns inom verksamhetens påverkansområde.

Vad gäller brytningen under grundvattenytan i jord delar dock SGU den sökandes uppfattning om att grundvattenytan styrs av Mälarens nivå och att en förändring av grundvattennivåerna i jord är mindre trolig vid brytning under grundvattenytan. SGU uppfattar av underlaget det dessutom som att någon bortledning av grundvatten vid grusbrytningen inte är aktuell.

Planerade våtmarker

Vad gäller de planerade våtmarkerna för kväverening saknar SGU ett resonemang hur dessa eventuellt kan komma att påverka grundvattnet. Vid naturliga förhållanden utgörs våtmarker av utströmningsområden av grundvatten. Det är dock oklart om förhållandena är sådana i detta fall eller om infiltration av vatten från våtmarkerna till grundvattnet är möjlig och vidare till närliggande dricksvattenbrunnar är möjlig. Detta behöver tydliggöras.

Beslut i detta ärende har fattats av enhetschef Anna Hedenström.

I den slutliga handläggningen av ärendet har även statsgeologer Gustav Sundén, Karin Grånäs, Johan Nyberg och Mattias Göransson, den senare föredragande, deltagit.

Anna Hedenström

Mattias Göransson